

Pinus sylvestris

24

Grove den

De Althæa Pers

AS

BLAD

BLOEIWIJZE

BIJPRODUCT

STUIFMEEL

WORTEL

ZAAD

ZOMERTAK

HOUT

SCHORS

VRUCHT

GASTEN DIERLIJK

GASTEN PLANTAARDIG

TAKDOORSNEDE

WINTERTAK

Pinus sylvestris

Grove den

Pinus sylvestris is de Latijnse naam voor onze grove den. De oorspronkelijke Nederlandse naam was pijnboom. De naam pinus zou afgeleid zijn van het woord *vlot*, omdat het hout van de pijnboom vroeger werd gebruikt voor het bouwen van boten en vloten.

¶ De grove den is naast de fijnspar de meest voorkomende bosboom van Nederland. Hij kwam in ons land al lang geleden van nature voor, maar hij is in de late middeleeuwen verdwenen, omdat er toen veel behoefte was aan hout. Sinds de 16^e eeuw is de boom weer volop aangeplant en langzaam aan op verschillende plaatsen verwilderd. In 1899 is Staatsbosbeheer begonnen met grootschalige aanplant op de Veluwe en andere woeste zandverstuivinggebieden met het doel het zand te bedwingen. Op die manier werd voorkomen dat het zand zich willekeurig over akkers en land verplaatste. Gemeenten werkten maar al te graag mee aan de beplanting, omdat de mijnindustrie veel geld betaalde voor jonge, rechte dennenstammen.

¶ De grove den stelt weinig eisen aan zijn leefplek. De behoefte aan voedsel is heel gering maar hij heeft wel veel licht nodig. Dennen zijn bestand tegen strenge vorst en grote hitte. Naast de zandgronden voelt de den zich ook thuis op andere voedselarme streken, zoals oude hoogvenen en heidegebieden. In de duinen

speelt hij geen rol van betekenis, omdat hij niet goed tegen zeewind kan.

¶ In bosverband is de grove den een snelle, rechtopgaande groeier. Tijdens de groei laat hij regelmatig laaggroeiende, oude takken vallen. Er ontstaat daardoor een rechte, hoge stam die ook wel mast wordt genoemd. Het oudste, aangeplante dennenbos van ons land is het Mastbos bij Breda. Dat is in 1515 aangelegd en de naam is een verwijzing naar die rechte, hoge stam.

¶ Jonge bomen hebben een kegelvormige kroon. Bij oudere exemplaren wordt de kroon meer open en schermvormig. Groeien grove dennen in een bosverband uit tot lange, slanke bomen, vrijstaande bomen daarentegen zijn krom en knoestig. Ze hebben soms enorme kronen en vele naalden. De takken hangen dan ook vaak op de grond. Deze dennen worden vliegdennen genoemd. Ze zijn niet aangeplant, maar zijn ontstaan uit zaad dat met de wind is meegevoerd en willekeurig ergens terecht is gekomen.

¶ Rechte dennen bereiken een hoogte van veertig meter. Een leeftijd van vijfhonderd jaar is beslist geen uitzondering. Als de grond niet te nat is, gaan de wortels metersdiep de grond in. Alleen de bovenste wortels nemen echter voedsel op, de rest zorgt voor de stabiliteit.

¶ De roodbruine schors schilfert in langwerpige platen af. Daardoor is er veel ruimte voor insecten. Spechten en boomklevers bezoeken daarom regelmatig de dennen op zoek naar hun favoriete voedsel.

¶ De grove den is een altijd groene naaldboom. De naalden zitten paarsgewijs bij elkaar in een omhulling van vliezige schubben. De doorsnede is halfrond. Beide kanten zijn blauwgroen van kleur. De naalden blijven drie jaar aan de boom zitten en vallen dan af.

¶ In mei bloeit de boom. De mannelijke en de vrouwelijke bloemen staan aan dezelfde boom. De den is dus eenhuizig. De gele, mannelijke bloemen zitten aan de voet van de jonge twijgen. Aan het eind van diezelfde twijgen staan de rozerode, vrouwelijke bloemen. Via de wind vindt de bestuiving plaats. De vrouwelijke bloemen groeien na bevruchting uit tot de bekende dennenappels.

¶ De ontwikkeling van de kegel duurt twee jaar. Het eerste jaar blijft hij klein en groen. Het tweede jaar groeit hij verder uit. Hij verkleurt dan van groen naar bruin. In de herfst van dat tweede jaar is hij helemaal verhout en zijn de zaden rijp. Een kegel is opgebouwd uit een groot aantal schubben. In de oksel van elke schub zit een gevleugeld zaadje. Bij vochtig weer sluiten de schubben. Wordt het droog en warmer dan krimpt het hout en gaan de kegels open. De zaden vallen dan dankzij hun grote vleugel in een schroefvormige baan naar de grond. Bij harde wind kunnen ze wel twee kilometer ver meegevoerd worden.

¶ De grove den levert ons grenenhout. Hoe noordelijker de boom groeit des te mooier en fijner is het grenen van kwaliteit. Het donker geelachtige, door de groeiringen roodbruin getekende kernhout, steekt scherp af tegen het bleke spinthout. Grenen wordt veel

gebruikt in de bouw, voornamelijk voor buitenwerk. Het hout bevat veel hars en is daardoor duurzaam en zeer geschikt voor water- en grondwerk, voor bruggenbouw, dwarsliggers en heipalen.

¶ In de oude volksgeneeskunde speelt de grove den, oftewel de pijnboom, een grote rol. Op velerlei manieren werden de naalden, de kegels of de hars gebruikt in middeltjes tegen *den ouden hoest*. De geneeskracht van de dennenboom is overigens toe te schrijven aan terpentijn. Die bevindt zich in de harskanalen van de schors en het hout.

¶ De grove den stond in de Griekse mythologie voor de natuurgod Attis, die ieder jaar met de wisseling van de seizoenen sterft en dankzij Cybele, de godin van de vruchtbaarheid, weer tot leven wordt gewekt. De dennenappel is het symbool van de vruchtbaarheid, onsterfelijkheid en eeuwigheid.

¶ De slanke den was ooit de favoriete meiboom. De takken werden afgezaagd tot vlak onder de top, de stam werd geschild en het geheel werd rechtop in het dorp gezet, versierd met gekleurde lappen en linten. Soms werden ook hammen of worsten in de top gehangen. Die vormden de beloning, wanneer je in staat was de top klimmend te bereiken.

Vindplaats : Boswachterij Nijmegen.

